

Кроме того, среди наименований транспортных средств в английском языке встречаются словосочетания, образованные по словообразовательной модели «герундий + сущ.»: *flying saucer* ‘улет. НЛО’, *racing car* ‘гоночный автомобиль’ и трехкомпонентные словосочетания, например, *armoured personnel carrier* ‘бронетранспортер’.

Всего в английском языке выявлено 165 наименований транспортных средств, представленных словосочетаниями. Наиболее продуктивной моделью данных образований является двухкомпонентная модель «сущ. + сущ.», где первый компонент выступает в качестве препозитивного определения и рассматривается иногда как прилагательное, образованное по конверсии от существительного, и имеет характеристики относительных прилагательных, так как обозначает отношение к предмету, времени, месту и др. Выявлено также несколько словосочетаний, созданных по словообразовательной модели «герундий + сущ.».

Таким образом, в английском языке терминологические словосочетания являются наиболее распространенными наименованиями транспортных средств, что подтверждает более высокую степень аналитичности английского языка.

Библиографические ссылки

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка; 2-е изд. М.: Флинта: Наука, 2012. 376 с.
2. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке // Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1977. С. 140–161.
3. Супрун А. Е. Дуализм словообразования, диахрония и синхрония // Сопоставительное изучение словообразования славянских языков: материалы симп., 4–7 дек. 1984 г. / отв. ред. Г. П. Нещименко. М., 1987. С. 99–104.
4. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка; 6-е изд. М.: Либроком, 2012. 272 с.

АДЗЕЯСЛОЎНЫЯ НАМІНАЦЫІ АСОБЫ З СУФІКСАМ -ЕГ У НЯМЕЦКАЙ МОВЕ

М. М. Кузнецова

Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы

Гродна, Беларусь

e-mail: kuznecova_mn@grsu.by

В статье рассматриваются особенности словообразовательных значений отглагольных наименований лица с суффиксом -ег в немецком языке. Отмечается семантическая многогранность и насыщенность анализируемых дериватов, в особенности тех, которые различаются критерием одушевленности / неодушевленности

ности, образованы от многозначных глаголов либо имеют оценочные характеристики.

Ключевые слова: глагол; значение; наименования лица; отглагольные дериваты.

VERBAL NAMES OF A PERSON WITH THE SUFFIX -ER IN GERMAN

M. M. Kuzniatsova

Yanka Kupala State University of Grodno

Grodno, Belarus

e-mail: kuznecova_mn@grsu.by

The article deals with the peculiarities of derivational meanings of verbal names of a person with the suffix -er in the German language. Semantic versatility and saturation of the analysed derivatives are pointed out, especially of those, which differ in the criteria of animateness / inanimateness, are formed from multivalent verbs or possess evaluative characteristics.

Key words: verb; meaning; names of a person; verbal derivatives.

Самым прадуктыўным фармантам аддзяслоўнага ўтварэння намінацый асобы ў нямецкай мове з'яўляецца суфікс *-er*. Сярод зафіксаваных у наяўных лексікаграфічных крыніцах найменняў асобы, утвораных ад дзяслоўных асноў, дэрываты з *-er* складаюць 67% ад іх агульнай колькасці. Суфікс *-er* – суфікс назоўнікаў мужчынскага роду, прадуктыўны, частотны (асабліва пры абазначэнні асоб, тэхнічных прылад і прыбораў), паходзіць са старажытна-верхне-нямецкай мовы (*Althochdeutsch*) *-āri* (параўн. з лац. *-arius*) [1, с. 332]. Пры далучэнні да асновы дзясловаў, якія абазначаюць віды вытворчай дзейнасці чалавека, фармант *-er* служыць для ўтварэння назваў асобы паводле прафесіі, спецыяльнасці, роду заняткаў, дзеянняў, напрыклад: *Ausbilder m* – ‘інструктар; кіраўнік, майстар вытворчага навучання’ (ад ням. *Ausbilden* – ‘навуцаць, рыхтаваць (да работы па якой-н. спецыяльнасці)’), *Dreher m* – ‘токач (па метале)’ (ад ням. *drehen* – ‘тачыць на такарным станку’), *Gerber m* – ‘дубільшчык, гарбар’ (ад ням. *gerben* – ‘дубіць скуру’), *Richter m* – ‘суддзя’ (ад ням. *Richten* – ‘судзіць, вяршыць суд’), *Schweißer m* – ‘зваршчык’ (ад ням. *Schweißen* – ‘зварваць, выконваць зварку’) і інш.

Варта адзначыць, што ў нямецкай мове аддзяслоўныя дэрываты на *-er* могуць быць як асабовымі, так і неасабовымі і адначасова абазначаць не толькі асобу, але і прадмет, жывёлу або працэс дзеяння, выражанага дзясловам, напрыклад:

- асобы паводле занятку і тэхнічныя прыборы або прылады, якія часам выконваюць функцыі чалавека: *Ablader m* – ‘грузчык, рабочы па разгрузцы’ і ‘разгрузчая прылада’, *Fernseher m* – ‘тэлевізар’ і ‘тэле-

глядач’, *Jäger m* – ‘паляўнічы, егер’ і *разм.* ‘(самалёт-) знішчальнік’, *Lenker m* – ‘рулявы; шафёр; вагонаважаты; пілот; вазніца, фурман’ і ‘руль (ровара, матацыкла); *тэх.* прывадны рычаг; павадок’, *Rechner m* – ‘вылічальнік, калькулятар, матэматык’ і ‘вылічальная машына, калькулятар’ [1, с. 342];

- *прадстаўнікі жывёльнага свету і адначасова асобы або неадушаўлёныя прадметы*: *Finder m* – ‘паляўнічы сабака’ і ‘той, хто знайшоў згубленую рэч’; *высок.* (высокае) ‘адкрывальнік’, *Kläffer m* – *пагард.* ‘брахлівы сабака’ і ‘буркун’, *Leger m* – ‘куруца-нясушка’ і ‘насцільшчык; паркетчык’, *Quäker m* – ‘квакуха (жаба)’ і ‘піскун, віскун (пра чалавека)’, *Schläger m* – ‘ракетка (тэніс)’, ‘шабля, эспадрон (фехтаванне)’, ‘брыклівы конь’ і ‘задзіра’ [1, с. 344];

- *асобы і адначасова іх дзеянні*: *Nicker m* – ‘ківок’, ‘кароткі сон (седзячы)’ і ‘той, хто ківае’, *Schnalzer m* – ‘пстрычка’ і ‘чалавек, які чмякае’, *Schnarcher m* – ‘храп; скрып’ і ‘храпун’, *Schnaufer m* – ‘(гучны) уздых’ і ‘чалавек, які цяжка дышае (пыхціць, задыхаецца); высакамерны чалавек’, *Schnitzer m* – *разм.* ‘промах, памылка; ляпсу’ і ‘рэзчык (па дрэве, косці)’ [1, с. 346]. Гэта прыклад афіксальнай палісеміі, якая ўзнікае за кошт мнагазначнасці нямецкага афікса *-er*, з чым і звязаны розныя значэнні вытворных назоўнікаў.

Акрамя таго, пры дапамозе суфікса *-er* у нямецкай мове ўтвараюцца аддзяяслоўныя найменні асобы, што абазначаюць чалавека з адмоўнымі схільнасцямі ці рысамі характару, напрыклад: *Blender m* – *разм.* ‘ашуканец, падманшчык’ (ад ням. *blenden* – ‘асляпляць, спакушаць, вабіць, зачароўваць’), *Gaffer m* – *разм.* ‘разява, разявака’ (ад ням. *gaffen* – ‘глядзець, разявіўшы рот’), *Kriecher m* – *пагард.* ‘падхалім, лізаблюд, нізкапаклоннік, лакей’ (ад ням. *kriechen* – ‘падхалімнічаць, рабалепстваваць, нізкапаклоннічаць’), *Säufer m* – *разм.* ‘п’яніца’ (ад ням. *saufen* – *груб.* (грубае) ‘піць, п’янстваваць’), *Schleicher m* – *разм.* ‘пралаза, праныра, крывадушнік’ (ад ням. *Schleichen* – ‘ісці крадучыся, падкрадацца’), *Schweiger m* – ‘маўчун, маўклівы чалавек’ (ад ням. *Schweigen* – ‘маўчаць’), *Verleumder m* – ‘паклёпнік’ (ад ням. *verleumden* – ‘паклёпнічаць, узводзіць паклёп на каго-н.’) [1, с. 336].

Варта звярнуць увагу на нямецкія дзеясловы, якія маюць некалькі значэнняў, і іх дэрываты – намінацыі асобы з суфіксам *-er*. Разгледзім некаторыя прыклады: *Seher m* ‘1. jemand, dem durch Visionen oder unerklärliche Intuitionen außergewöhnliche Einsichten zuteilwerden 2. (Gaunersprache) Auskundschafter, Beobachter 4. (österreichisch) Fernsehzuschauer’ [2] – у першым значэнні яно адпавядае субстантывам *прарок, прароца*, у другім значэнні, на жаргонне злодзеяў, яно абазначае

выведніка, шпіёна, даносчыка, паведамляльніка, а ў чацвёртым значэнні гэта па-аўстрыйску ‘тэлеглядач’ (трэцяе значэнне гэтага субстантыва мы наўмысна прапускаем, таму што яно не абазначае асобу); *Merker m* ‘1. a. kleinlicher Aufpasser und Neider [bei den Minnesängern] b. Zensor und Schiedsrichter bei den Meistersingern 2. (umgangssprachlich ironisch) jemand, der etwas endlich merkt und versteht’ [2] – ‘1.а. дробязны, прыдзірлівы назіральнік і зайздроснік (у мінэзінгераў) б. цэнзар і суддзя на конкурсе музычных выканаўцаў 2. *разм. іран.* (іранічнае) той, хто нешта нарэшце заўважае і разумее’; *Schleifer m* ‘1. Facharbeiter, der etwas schleift und bestimmte Schleifmaschinen bedient (Berufsbezeichnung) 2. (besonders Soldatensprache) jemand, der jemanden schleift’ [2] – датычыць сферы вытворчасці і міжасабовых адносін у ваеннай сферы з семантыкай непахвальнасці: ‘тачылшчык; шліфавальшчык; граніль-шчык’ і ‘*ваен., разм.* салдафон; мучыцель (салдат)’ [3]. Найменне *Scherer m* ‘jemand, der etwas schert’ [2], утворанае ад мнагазначнага дзеяслова *scheren*, таксама з’яўляецца мнагазначным і датычыць сферы паслуг і вытворчасці, а менавіта тэкстыльнай і гарбарнай прамысловасці: ‘стрыгаль; стрыгальшчык; цырульнік; лазеншчык’ [3]. Агентывы *Fecker m I* і *Fecker m II* падаюцца ў слоўніку Duden як амонімы: *Fecker m I* ‘Maß- und Milchprüfer’ – ‘кантралёр мер і малака’ і *Fecker m II* ‘Landstreicher, Vagabund’ – ‘бадзяга’ [2].

Пры ўтварэнні дэрывата ад нямецкага дзеяслова *tapezieren* ‘1. (Wände) mit Tapeten bekleben, verkleiden 2. (österreichisch) (Polstermöbel) mit Stoff beziehen’ – ‘абклеіваць абоямі (пакой)’; ‘(аўстрыйскае) абіваць (мэблю)’ дамінуе яго першае значэнне і таму вытворнае найменне *Tapezierer m* ‘Handwerker, der Tapezierarbeiten durchführt’ тлумачыцца як ‘абклеішчык (абояў)’. А для абазначэння прафесіі ‘абіўшчык (мэблі)’ варта карыстацца нямецкім найменнем *Polsterer m* ‘Handwerker, der Möbel polstert (Berufsbezeichnung)’ (‘рамеснік, які абівае мэблю’). Нямецкі дзеяслоў *bereiten* мае два самастойныя значэнні: *bereiten I* ‘1. a. zubereiten, fertig machen, zurechtmachen, herrichten b. (gehoben) sich auf etwas vorbereiten, sich rüsten 2. zuteilwerden lassen, zufügen’ – ‘рыхтаваць што-н., рыхтавацца да чаго-н.’ і *bereiten II* ‘1. zureiten 2. abreiten, reitend durchqueren’ – ‘аб’язджаць конна; аб’язджаць (каня)’ [2]. Нягледзячы на тое, што ў першым значэнні гэты нямецкі дзеяслоў ужываецца больш часта (паводле тлумачальнага слоўніка Duden), яго дэрыват *Bereiter m* ‘Zureiter m’ называе асобу паводле другога значэння, а іменная: ‘аб’ездчык (коней); той, хто робіць агляд; коннік; наезнік’. Трэба адзначыць, што *Bereiter m* у сэнсе ‘той, хто нешта падрыхтоўвае’ не ўжываецца як самастойная лексічная адзінка, але можа ўваходзіць у склад

субстантываў, утвораных шляхам асноваскладання, у якасці другога кампанента, напр.: *Wegbereiter m* ‘перан. піянер; першапраходзец; наватар; пачынальнік; адкрывальнік новых шляхоў; папярэднік’ [4, с. 63].

Варта вылучыць нямецкія аддзяяслоўныя найменні асобы на *-er* з ацэначным кампанентам, напрыклад: *Holzer m* ‘1. Holzacker, Waldarbeiter 2. (besonders Fußballjargon) hart, unfair spielender Spieler’ [2] – ‘1. лесаруб’, ‘2. (асабліва ў футбольным жаргоне) футбаліст, які груба гуляе (б’е па нагах)’, *Ausreißer m* ‘1. (umgangssprachlich) jemand, der aus dem Haus weggelaufen ist, besonders ein Kind’ – ‘1. разм. той, хто ўцёк з дому, асабліва дзіця’; ‘3. (Sport) jemand, der durch plötzliches Erhöhen der Geschwindigkeit einen Vorsprung gegenüber anderen Teilnehmern eines Rennens o. Ä. gewinnt’ – ‘3. *спарт.* (спартыўнае) той, хто праз нечаканае павышэнне хуткасці вырываецца наперад, атрымлівае перавагу ў параўнанні з іншымі ўдзельнікамі гонкі’ [2]; *Feger m* ‘2.a. (umgangssprachlich) lebhaftes Kind, Wildfang’ – *разм.* ‘жвавае дзіця, балаўнік, свавольнік’; ‘b. (umgangssprachlich) draufgängerischer [junger] Mann; frecher Bursche’ – *разм.* ‘франт, фарсун’; рус. ‘щёголь’ [3]; ‘c. (umgangssprachlich) temperamentvolle, unternehmungslustige [junge] Frau’ [2]. – *разм.* ‘тэмпераментная, прадпрымальная жанчына’.

Як відаць з падазеных прыкладаў, адметнай рысай многіх нямецкіх аддзяяслоўных намінацый асобы з суфіксам *-er* з’яўляецца іх семантычная мнагаграннасць і насычанасць, што ўплывае на іх выкарыстанне ў розных кантэкстах і стылях.

Библиографические ссылки

1. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / А. Н. Зуев [и др.]. М.: Рус. яз., 1979. 536 с.
2. Duden [Electronic resource]. Mode of access : <http://www.duden.de/woerterbuch>. Date of access: 11.07.2018.
3. Мультиран: электронные словари [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://www.multitrans.ru/c/M.exe?a=1>. Дата доступа : 18.08.2018.
4. Кузнецова М. М. Дэвербальныя намінацыі асобы ў беларускай і нямецкай мовах: праблемы адэкватнасці / неадэкватнасці семантыкі дэрыватаў // Весн. ГрДУ. Сер. 3, Філалогія. Педагагіка. Псіхалогія. 2013. № 1. С. 58–65.